

02-539/20
09.12.2020

ORIJENTALNI INSTITUT

U SARAJEVU

Dr. Muamer Hodžić
naučni saradnik
Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu
Zmaja od Bosne 8
71000 Sarajevo

Vijeće Orijeentalnog instituta UNSA

Predmet: Recenzija završenog institutskog projekta *Sidžil tuzlanskog kadije (1643-1645.)*

Na osnovu odluke Vijeća Orijeentalnog instituta Univerziteta u Sarajevu (Odluka br. 02-99/19 od 04.03.2019. godine), određen sam za jednog od recenzenata rukopisa *Sidžil tuzlanskog kadije (1643-1645.)*. Rukopis predstavlja završnu fazu istraživačkog zadatka (projekta) mr. Nihada Dostovića u okviru rada na Orijeentalnom institutu. Nakon uvida u rukopis, koji sam preuzeo 21. septembra 2020, Vijeću Orijeentalnog instituta u Sarajevu podnosim sljedeću recenziju.

Rukopis *Sidžil tuzlanskog kadije (1643-1645.)* obuhvata 342 stranice teksta, i napisan je uobičajenim formatom i proredom (12 Times Roman i prored 1,5). Projekat je podijeljen na dvije tematske cjeline koje se sastoje od uvoda i četiri glave (poglavlja). Prva cjelina obuhvata uvod i tri poglavlja i predstavlja studiju o sadržaju sidžila. U drugoj cjelini, koja je smještena u četvrto poglavlje, nalazi se transkripcija osmanskog teksta sidžila.

U uvodnom dijelu (1-30) autor piše o etimološkom i terminološkom značenju riječi sidžil. U tom smislu priredio je i historijski presjek ukazavši na različito korištenje ovog termina kroz vrijeme. Posebno je izdvojen osmanski period kada je sidžil zadobio aktuelnu diplomatsku formu. Sidžili kao prvorazredni historijski izvori postali su predmet mnogobrojnih istraživanja na nivou svjetske osmanistike i o pisanju na ovu temu Dostović je sačinio detaljan pregled

autora i publikacija. Raspostranjenost i učestalost tema o sidžilima ukazuju na njihov značaj u historiografiji što legitimira i rad ovom važnom izvoru za historiju Bosne i Hercegovine.

Prva glava (31-41) predstavlja tehnički opis rukopisa i strukturu dokumenata koje sadrži tuzlanski sidžil.

U drugoj glavi koja nosi naslov "Tuzlanski sidžil kao izvor za administrativnu historiju Tuzlanskog kraja, Zvorničkog sandžaka i Bosanskog ejaleta" (42-103) autor je sačinio jedanaest (11) potpoglavlja koja se odnose na različite upravne instance (individualne i kolektivne) spomenute u sidžilu. On se sljedećim redom osvrnuo na pojedine bosanske beglerbegove, Bosanski divan, berate koje su izdavali beglerbegovi, instituciju kajmekama bosanskog valije, hazine defterdara, sandžakbegove Zvorničkog sandžaka i njihove kajmekame, alajbegove Zvorničkog sandžaka, vojne djelidbene sudije (askerî kassâm), tuzlanske kadije, budimske valije, te Budimski divan i kapidžibaše budimskih valija.

Autor je uradio i pregled sela u Tuzlanskom kadiluku (Memlehatayn) shodno spominjanju u sidžilu. Analizom sadržaja on je donio više novih podataka čime je proširio i obogatio dosadašnja saznanja o pitanjima koja su prije bila razmatrana u domaćoj historiografiji. Ovo se naročito ogleda u dijelu koji se bavi nositeljima nekih od značajnih funkcija u osmanskoj upravi u Bosni. Isto tako, značajna je i ubikacija mjesta spomenutih u tuzlanskom sidžilu. Na kraju poglavlja se osvrnuo i na važno pitanje odnosa Bosanskog i Budimskog ejaleta te njihovu poziciju u okviru Osmanske države.

U trećem poglavlju (104-130) ukazano je na značaj spomenutog sidžila u izučavanju različitih aspekata historije Bosanskog ejaleta općenito, a tuzlanskog kraja posebno. U ovom dijelu razmatrana su različita pitanja; termin Memlehatayn i šta je podrazumjevaio, mahale u Donjoj i Gornjoj Tuzli, hrišćanska zajednica u Donjoj i Gornjoj Tuzli (varoš) kao i najznačajniji tuzlanski vakufi. U svom pisanju Dostović se najvećim dijelom oslanjao na radove Adema Handžića koji je o historiji ovog područja najviše i najkompetetnije pisao. Njegov doprinos ogleda se u činjenici da je postojeća saznanja o spomenutim pitanjima obogatio novim podacima iz sidžila.

Četvrto poglavlje (131-328) predstavlja transkripciju osmanskog teksta koja je u najvećem dijelu urađena. Dostović je različitim simbolima (znakovima) ili ostavljenom prazninom ukazao na dijelove rečenice, odnosno riječi, koje nije mogao odgonetnuti i pročitati. Iznad svakog od dokumenata stoji kraći naslov koji ukazuje na sadržaj transkribiranog teksta. Treba

istaći kako je ovo poglavlje zapravo najznačajnije jer se u njemu najviše ogleda doprinos autora. Ovo je ujedno i poglavlje kojim se završava rukopis.

Na osnovu svega navedenog može se konstatirati kako je Dostović završio istraživački zadatak tako što je izvršio transkripciju osmanskog teksta i napisao solidnu uvodnu studiju, koja pored poznatih činjenica sadržava i nove podatke iz ovog izvora. U sljedećoj fazi, koja bi trebala prethoditi eventualnoj publikaciji rukopisa, treba se dodatno poraditi na strukturi tj. proširiti uvodni dio, promijeniti poredak potpoglavlja (primjeniti neki od osnovnih principa – od općeg do posebnog i sl.), i sačiniti regesta dokumenata kako bi sadržaj sidžila bio dostupan većem broju istraživača, ali i čitalačke javnosti. Također, neophodno je uraditi prateću naučnu aparaturu (srediti podnožne napomene, izdvojiti, klasificirati i poredati literaturu, uraditi indeks imena i geografskih pojmova, te rječnik manje poznatih termina koji se spominju u sidžilu) kao i ostale pripremne radnje koje prethode publiciranju rukopisa poput lektoriranja teksta.

Na kraju se može zaključiti kako je radni istraživački zadatak završen u zadovoljavajućoj formi, ali da se prije eventualnog objavljivanja rukopisa trebaju dodati važni segmenti koji su prethodno nabrojani.

Sarajevo, 4.12.2020.

Dr. Muamer Hodžić

A handwritten signature in cursive script, reading "Muamer", is written over a horizontal line.

Dr. Elma Korić
viši naučni saradnik
Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu
Zmaja od Bosne 8
71000 Sarajevo
033/225-353

ORIJENTALNI INSTITUT

U SARAJEVU

02-357/20
21.9.2020.

Vijeću Orijeentalnog instituta UNSA

Predmet: Recenzija završenog institutskog projekta *Sidžil tuzlanskog kadije (1643-1645.)*

Na 39. (2019) sjednici Vijeća Orijeentalnog instituta Univerziteta u Sarajevu, održanoj 13.2.2019. godine, Odlukom br. 02-99/19 od 04.03.2019. godine, određena sam za recenzenta rukopisa institutskog projekta *Sidžil tuzlanskog kadije (1643-1645.)* Mr. Nihada Dostovića. Na temelju uvida u rukopis pod navedenim naslovom, Vijeću Orijeentalnog instituta u Sarajevu podnosim sljedeću

RECENZIJU

Dostavljeni rukopis sadrži 342 stranice teksta, uobičajenog poreda. Prvi dio teksta predstavlja studiju o tuzlanskom sidžilu iz 1643-45. godine, a drugi dio transliteraciju teksta navedenog sidžila.

U uvodnom dijelu rukopisa autor donosi iscrpne podatke o historijskoj evaluaciji i značenju pojma sidžil, osvrćući se i na ulogu kadije i dokumenata koje je izdavao. Potom pruža osvrt na dosadašnja istraživanja sidžila kako u turskoj historiografiji, tako i u bosanskohercegovačkoj i regionalnoj historiografiji na južnoslovenskim jezicima.

Prvo poglavlje predstavlja tehnički opis rukopisa navedenog sidžila sa dokumentima koje sadrži. Drugo poglavlje nosi naslov „Tuzlanski sidžil kao izvor za administrativnu historiju Tuzlanskog kraja, Zvorničkog sandžaka i Bosanskog ejaleta“. U ovom dijelu rukopisa autor analizira neke dokumente o bosanskim beglerbegovima o kojima postoje podaci u spomenutom sidžilu (Varvari Ali-paša, Šahindži Omer-paša), potom dokumente sastavljene na bosanskom divanu, berate valija i njihovih kajmekama. Na osnovu podataka u sidžilu nudi nove informacije o dva sandžakbega Zvorničkog sandžaka iz sredine 17. stoljeća, Mustafa-begu i Hasan-begu, kao i nekim drugim vojno-upravnim licima: kajmekamima, alajbezima, kadijama i sl. čime dopunjava dosadašnje podatke u historiografiji. Ubicira manja i veća naselja tuzlanskog kadiluka te evidentira njihov pomen u dosadašnjoj literaturi. Autor se

posebno osvrće na povezanost Budimskog ejaleta sa Bosanskim ejaletu te navodi budimske paše koji se u ovom sidžilu spominju.

U trećem poglavlju autor skreće pažnju na značaj obrađenog sidžila u izučavanju društvene, ekonomske i kulturne historije tuzlanskog kraja i Bosanskog ejaleta uopće. U pisanju o Tuzli obilato se koristi saznanjima do kojih je došao Adem Handžić, dopunjavajući spomenuta saznanja novim podacima koje ovaj sidžil nudi. U istom poglavlju osvrće se i na najznačajnije tuzlanske vakufe.

Četvrto poglavlje (str. 131-328), predstavlja transliteraciju navedenog tuzlanskog sidžila. I pored nepročitanih i nerazriješenih dijelova teksta sidžila, autor je bio u prilici ponuditi transliteraciju većeg dijela teksta uz doneseni kraći naslov svakog dokumenta. Ovaj dio rukopisa predstavlja i najvrjedniji doprinos autora. Međutim, prije eventualnog objavljivanja spomenutog rukopisa, uz intervencije stilske i tehničke prirode, bilo bi nužno ponovno pokušati odgonetnuti i nepročitane dijelove teksta kako bi se mogla ponuditi makar kraća regesta svakog dokumenta. Jer, pretpostavka je da će spomenuti tekst čitati i koristiti prvenstveno govornici bosanskog jezika tako da bi u tom smislu trebalo učiniti razumljivim i prohodnim i ovaj dio rukopisa.

Rukopis nema sadržaj, na kraju su navedeni izvori i literatura zajedno. Potrebno je dopuniti postojeće fusnote dodatnim podacima. Neophodne su lektorske intervencije jer rukopis obiluje stilskim i tehničkim nedostacima. Cjelokupan tekst nužno je terminološki ujednačiti, a posebno tehnički urediti u smislu da se dijelovi koji su štampani bez frikativa prekucaju ispravno.

Istraživački zadatak je završen u zadovoljavajućoj formi. Međutim, prije eventualnog objavljivanja rukopisa, nužno je izvršiti temeljite sadržajne dopune i stilske korekcije.

Sarajevo, 29.06.2020.

Dr. Elma Korić
